

Ekonomisk nostalgi

Det var en gång ett land, där samhällsekonomin tycktes fungera som den mest väloljade motor. Normalt arbetade den jämnt och säkert med en lagom avvägd, men ändå betydande hastighet. Vid minsta tecken på störningar ingrep skickliga mekaniker och avhjälpde felen i stort sett innan de kunnat märkas.

Detta kan väl sägas ha varit den gängse bilden av den svenska ekonomin under 50- och 60-talen och t o m en bit in på 70-talet. Det internationella betalningssystemet, det s k Bretton Woods-systemet, garanterade i stort sett stabila och oförändrade växelkurser. En devalvering kom att uppfattas som en nesa för landet och ett personligt nederlag för finansministern och centralbankschefen, något som bl a ledde till den koordination av den ekonomiska politiken mellan länderna som var nödvändig för att större betalningsbalanskriser inte skulle uppstå. Växelkursen angav således en norm kring vilken den ekonomiska politiken i Sverige självklart måste hängas upp. Dessutom var växelkursstabiliteten en viktig förutsättning för den lönebildningsmodell, som växte fram under 60-talet, den s k EFO-modellen. Denna framstod för det stora flertalet ännu i början av 70-talet som en garanti för en lugn löne- och kostnadsutveckling.

Idag är bilden av den svenska ekonomin som alla vet helt annorlunda. De yttre förutsättningarna har i grund förändrats i och med Bretton Woods-systemets sammanbrott i början på 70-talet. De stora ländernas valutor har sedan dess tillåtits flyta gentemot varandra och även om de flesta mindre länder strävat efter att åstadkomma någon slags fixering av sin växelkurs, så finns idag knappast någon motsvarighet till det disciplinerande tryck som Bretton Woods-systemet utgjorde. EFO-modellen har visat sig vara en bedräglig utgångspunkt för lönebildningen. Det framstår som alltmer tydligt att i denna låg från början inbyggt tendenser till den strukturella obalans, som vi lever med idag.

Men även om det inte finns någon anledning att söka återuppliva EFO-modellen i någon modifierad form, så kan växelkurspolitiken fortfarande tänkas ge en stabil grund för lönebildningen. En deklaration om en fast växelkurs bör kunna fungera som riktmärke vid löneförhandlingar. Problemet är emellertid att det idag är svårt att göra en sådan fast växelkurspolitik trovärdig. Till skillnad från Bretton Woods-systemet är detta en restriktion som det enskilda landet på eget bevåg och utan yttre tryck lägger på sig. Frestelsen att ge efter för påtryckningar från t ex arbetsmarknadens parter och i efterhand justera växelkursen blir lätt stor, speciellt som en s k aktiv växelkurspolitik i många sammanhang rekommenderas som ett rimligt vapen mot t ex utländska inflationsstörningar. Att som i Sverige ha genomfört fyra devalveringar under de senaste fem åren och dessutom ha vidgat det band inom vilket kronan får röra sig fritt ökar knappast den allmänna tilltron till försäkringar om en fast växelkurs.

Det är naturligt att man under dåliga tider blickar tillbaka och erinrar sig bättre tider med en stabil och välartad ekonomisk utveckling. Det kan

också synas naturligt att söka återuppliva den gamla goda tiden genom att införa normer liknande dem som tycktes karakterisera denna tid. Problemet är emellertid att en förutsättning för att sådana normer skall fungera är att de upplevs som trovärdiga. I tider av obalans och osäkerhet om vägval för framtiden är i och för sig behovet av stabila normer som störst. Samtidigt är de just då som svårast att fås att fungera.

Den sämsta av världar är emellertid den där man officiellt följer en viss norm, t ex en fast växelkurs, men där det är mer eller mindre uppenbart för alla att den i praktiken inte fungerar. Det är viktigt att vi så snabbt som möjligt får igång en debatt — med riksbanken som aktiv deltagare — om vilken växelkurspolitik Sverige bör föra i framtiden.

Staffan Viotti